

8. Мильчакова Н. В. Телекоммуникации в России: структурные реформы и повышение капитализации компаний [Текст] / Н. В. Мильчакова // Вопросы экономики. – 2007. – №7. – С. 24–26.
9. Молодцов О. В. Інформаційне суспільство – вектор розвитку української держави [Текст] / О. В. Молодцов // Статистика України. – 2005. – № 1. – С. 14–17.
10. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії [Текст] / О. Г. Топчієв. – Одеса : Астропринт, 2001. – 560 с.
11. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії [Текст] / О. Г. Топчієв. – Одеса : Астропринт, 2009. – 544 с.
12. Юрковский В. М. География сферы обслуживания [Текст] / В. М. Юрковский. – К. : УМКВО, 1989. – 82 с.
13. Юрченко С. А. География инфраструктуры [Текст] / С. А. Юрченко. – Х. : ХНУ имени В. Н. Каразина, 2003. – 180 с.

УДК 528.9:338.483(477.54)

К.В. Шпурік, аспірантка,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

КАРТОГРАФУВАННЯ ПРИРОДНОЇ ТА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В РАМКАХ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ

У статті проаналізована Програма розвитку культури і туризму Харківської області на 2014-2018 роки. Визначено сутність регіонального картографування природної та історико-культурної спадщини. На основі аналізу картографічних творів виявлено особливості відображення об'єктів спадщини на картах туристичної тематики. Доведено значущість та необхідність створення карт спадщини, та запропоновані їх експериментальні зразки як складові регіональної програми розвитку туризму.

Ключові слова: регіональне картографування, природна та історико-культурна спадщина, регіональний туризм, програма розвитку культури і туризму.

Е.В. Шпурік. КАРТОГРАФИЧЕСКИЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ ПРИРОДНОГО И ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ РАЗВИТИЯ КУЛЬТУРЫ И ТУРИЗМА. В статье проанализирована Программа развития культуры и туризма Харьковской области на 2014-2018 годы. Определена сущность регионального картографирования природного и историко-культурного наследия. На основе анализа картографических произведений выявлены особенности отображения объектов наследия на картах туристической тематики. Доказана значимость и необходимость создания карт наследия, и предложены их экспериментальные образцы как составляющие региональной программы развития туризма.

Ключевые слова: региональное картографирование, природное и историко-культурное наследие, региональный туризм, программа развития культуры и туризма.

Вступ. Особливістю тематичного картографування останніх років є значне збільшення кількості карт туристсько-рекреаційної тематики. Безпосередньо туристичні карти й атласи, які у великих обсягах видаються в Україні й за кордоном, орієнтовані на формування у потенційних туристів загальних уявлень про можливості відпочинку й туризму на відповідній території, відображаючи серед інших і об'єкти природної та історико-культурної спадщини (ПКС).

Сучасний розвиток туризму передбачає активне використання унікальних об'єктів місцевості. Туризм дозволяє не тільки приносити доходи регіону, але дає підставу пишатися своїм унікальним надбанням і надає можливості ділитися ним з туристами, що призводить до збереження та раціонального використання природної та історико-культурної спадщини. Успішний розвиток туризму в регіоні, масове залучення потенційних туристів залежить від дій, спрямованих на збереження об'єктів природної та історико-культурної спадщини. Від характеру об'єктів ПКС, їх цінності, кількості, атрактивності, доступності та інших факторів залежить можливість їх використання в туристичній галузі.

Метою статті є доведення необхідності створення карт спадщини в рамках Програми розвитку культури і туризму Харківської області на 2014-2018 рр.; висвітлення результатів дослідження з розробки регіональних картографічних творів спадщини; виявлення особливостей відображення об'єктів ПКС на картах туристичної тематики.

Вихідні передумови. Найбільш повно об'єкти природної та історико-культурної спадщини розглядаються в туристичному аспекті — вони відіграють важливу роль у задоволенні пізнавальних потреб туристів, їх використовують у туристсько-екскурсійних цілях, включають до туристичних маршрутів.

К. А. Поливач, у своєму дослідженні тенденцій використання об'єктів культурної спадщини як основи розвитку туризму, розробила класифікацію видів туризму, заснованих на переважному використанні культурної спадщини, серед них: археологічний, архітектурно-історичний, військово-історичний, етнічний, етнографічний, культурологічний, музейний та релігійний (паломницький).

Роль та місце пам'яток історії та культури в туризмі досліджували О. О. Бейдик [1], Ю. О. Веденін [3], Т. І. Герасименко [2], Ю. І. Прасул

[7], О. В. Нефьодова [4]. Туризмознавці розглядають історико-культурні об'єкти, які представляють інтерес для туристів, можливості співіснування спадщини та туризму. Науковці вказують на те, що пам'ятки спадщини мають місце у класифікації туристичних об'єктів, але не розкривають особливості їх відображення у картографічних творах.

Виклад основного матеріалу. Вивчення, аналіз і оцінка ПКС є необхідною та важливою умовою планування розвитку країни, регіону, району, міста. Програми розвитку туризму як національного, так і регіонального рівнів, основані на використанні об'єктів спадщини. Кабінет міністрів України 1 серпня 2013 р. схвалив Концепцію Державної цільової програми розвитку туризму та курортів до 2022 року. Державна цільова програма розвитку туризму та курортів розроблена на зміну попередній (2002-2010 рр.), в якій наголошувалось, що історико-культурний та природно-рекреаційний потенціал країни є важливим фактором розвитку туристичної галузі.

За відсутності сталого системного підходу до розвитку туризму в Україні, національний туристичний продукт стає все менш привабливим та конкурентоспроможним. Як наслідок, сфера туризму та курортів у державі не спроможна забезпечити повноцінного виконання економічних, соціальних і гуманітарних функцій, не сприяє збереженню довкілля та культурної спадщини. Наразі, значна частина природних територій, об'єктів культурної спадщини та туристичної інфраструктури не відповідає міжнародним вимогам до туристичних відвідувань [9].

Серед основних причин наявних проблем розвитку сфери туризму - відсутність обліку наявних туристичних ресурсів, актуальних і достовірних даних щодо їх споживчих та експлуатаційних характеристик, оцінки придатності для використання в туризмі, а також системних умов, що забезпечують раціональне використання, комплексу заходів спрямованих на їх освоєння та розвиток, зокрема щодо туристичного районування, контролю за їх цільовим використанням та збереженням, що спричиняє неефективне використання унікальних природних та історико-культурних об'єктів [7].

На регіональному рівні ведеться активна робота з усунення вищезазначених проблем. На даний час Харківська обласна державна адміністрація ухвалила Програму розвитку культури і туризму на 2014-2018 рр., яка передбачає забезпечення збереження пам'яток культурної спадщини, популяризацію та підвищення ефективності пам'яткоохоронних заходів. Зазначено, що

реалізація Програми сприятиме популяризації культурної спадщини, її використанню для розвитку туризму та залученню до пам'яткоохоронної роботи широких верств населення, зокрема, молоді [8, 9].

Відповідно до завдань регіональної Програми розвитку культури і туризму передбачені заходи з інвентаризації та паспортизації об'єктів спадщини, створення централізованого банку даних. Паралельно з цими заходами доцільно створювати картографічні твори спадщини, яким притаманний високий ступінь наочності. Зокрема, на основі аналізу розділів Програми пропонується до кожного з них картографічне забезпечення (табл. 1).

З прикладу Харківської області, лише деякі пам'ятки природної та історико-культурної спадщини, що перебувають під охороною держави, використовуються як туристичні об'єкти. Серед усього різноманіття ПКС привабливими для туристів залишаються природні та архітектурні об'єкти, в той час як знижується значення об'єктів археології та історії (особливо пов'язаних з радянською ідеологією). Велика кількість пам'яток залишається невідомими навіть для більшої кількості жителів Харкова та області. Тому постає потреба застосування картографічних засобів для комплексного вивчення та популяризації об'єктів природної та історико-культурної спадщини регіону, що сприятиме розвитку краєзнавчої та екскурсійно-туристичної діяльності. Створення картографічних творів ПКС дасть змогу привернути до них увагу, розширити кількість і географію відвідувачів, використовуючи віртуальне представлення об'єктів спадщини.

Необхідність створення зазначених картографічних творів та забезпечення органів державного управління оперативною і достовірною інформацією щодо пізнання та збереження природних та історико-культурних об'єктів обґрунтовано в положеннях Програми регіонального картографування, яка розроблена на кафедрі фізичної географії та картографії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Програма регіонального картографування природної та історико-культурної спадщини спрямована на вдосконалення системи задоволення потреб споживачів (організацій, установ і підприємств, які займаються дослідженням пам'яток природної та історико-культурної спадщини, розробкою та впровадженням напрямів їх використання в практичній діяльності, а також тематичним картографуванням) у геопросторовій інформації локального, районного та обласного рівнів [5].

Картографічні твори природної та історико-культурної спадщини
в рамках Програми розвитку культури і туризму Харківської області

Заходи Програми	Картографічні твори
Інвентаризація та паспортизація об'єктів культурної спадщини	«Пам'ятки культурної спадщини Харківської області» (33 інвентаризаційні карти за кількістю адміністративних районів області та міст обласного підпорядкування) «Пам'ятки культурної спадщини м. Харкова» (9 карт за кількістю районів) «Щойно виявлені об'єкти спадщини Харківської області» «Ступінь інвентаризації об'єктів спадщини по районах Харківської області»
Видання наукових збірок з метою популяризації роботи щодо охорони пам'яток в області	«Природна та історико-культурна спадщина Харківської області» (5 карт пам'яток за видами: археології, історії, монументального мистецтва, архітектури та містобудування, природи)
Ведення державного обліку військових поховань, створення централізованого банку даних про місця поховань жертв війни та політичних репресій що розташовані на території Харківської області. Складання облікової документації на пам'ятки історії – військові поховання, розташовані на території Харківської області. Створення електронної бази даних щодо осіб, які загинули в Харківській області у роки війни	«Пам'ятки воєнної історії Харківської області» ГІС «Пам'ятки Великої Вітчизняної війни»
Розробка науково-проектної документації з визначення меж зон охорони пам'яток війни	«Заходи з охорони культурної спадщини» «Зони охорони пам'яток воєнної історії» «Пам'ятки культурної спадщини спеціальної охорони» «Пам'ятки культурної спадщини, які не підлягають приватизації»
Реставрація пам'яток Великої Вітчизняної війни, ремонт і відновлення пошкоджених або зруйнованих пам'ятників та монументів у місцях поховання, що перебувають на державному обліку як пам'ятки культурної спадщини	«Ремонтно-реставраційні роботи пам'яток культурної спадщини» «Ремонтно-реставраційні роботи пам'яток Великої Вітчизняної війни» «Пам'ятки культурної спадщини, які потребують проведення ремонтно-реставраційних робіт» «Фінансування ремонтно-реставраційних робіт на пам'ятках та інших заходів з охорони культурної спадщини»
Виготовлення друкованих матеріалів з метою популяризації туристичних об'єктів Харківської області	«Туристсько-рекреаційний потенціал Харківської області» Буклет «Природна та історико-культурна спадщина Харківської області»

В Програмі визначені перспективні напрями картографування ПКС, деякі стосуються саме їх впливу на розвиток туризму:

- розширення тематики туристичних картографічних творів шляхом поглиблення їх змісту за рахунок відображення історико-культурної спадщини та створення спеціальних карт, картосхем і планів історичних місць, музеїв-

заповідників, природних та історико-культурних об'єктів тощо;

- підвищення інформативності тематичного змісту географічних і туристичних карт шляхом включення широкого спектру об'єктів спадщини та доповнення існуючих елементів додатковою інформацією (наприклад, пам'ятки з поділом за часом спорудження, стилем, призначенням тощо).

Таким чином, можна виділити такі аспекти внеску картографічних творів ПКС у розвиток туризму в регіоні:

- сприяння патріотичному вихованню та акцентуванню уваги на маловідомих та унікальних об'єктах спадщини;
- інформатизація та задоволення потреб населення у культурних послугах, істотному підвищенню якості дозвілля;
- сприяння збереженню унікальності культури Харківщини;
- популяризація природної та історико-культурної спадщини, її використання для розвитку туризму та залучення до пам'яткоохоронної роботи широких верств населення, зокрема молоді;
- привернення уваги широких верств населення до об'єктів ПКС регіону, що знаходяться в аварійному стані, для запобігання їх зникнення;
- картографічні твори ПКС слугують наочним приладдям для організації туристичної діяльності та виступають в ролі єдиного реєстру всіх об'єктів.

Картографічне відображення виступає як найбільш інформативна форма представлення об'єктів спадщини та відповідає зростаючій необхідності отримання широким колом населення інформації про їх культурне, наукове, історичне, просвітницьке значення. Картографічні твори спадщини мають на меті представити різноманітну інформацію як безпосередньо про об'єкти ПКС, особливості їх розташування, охорону, збереження, відновлення та використання, так і про оточуюче їх середовище.

Карти спадщини на відміну від туристичних мають свою специфіку, що обумовлена своєрідністю об'єкта картографування та недостатньою розробленістю методичних підходів. Картографування об'єктів ПКС в Україні розглядається тільки на національному рівні, а на регіональному рівні опубліковані карти і атласи ПКС відсутні. Тому від розробленості питань наукового картографічного забезпечення залежить вирішення багатьох проблем регіонального розвитку.

Створення картографічних творів спадщини для забезпечення регіонального розвитку дозволяє:

- пізнати регіон і виявити регіональні особливості його розвитку на основі бази географічних знань і даних;
- здійснити оперативну й ефективну комунікацію регіональної інформації у вигляді відтворення в принципі необмеженої кількості електронних карт при належному створенні універсальних регіональних баз даних;

- забезпечити наочне семіотичне подання регіональних процесів і явищ на основі функціонування мови карти.

На сьогодні серед усіх існуючих карт, що містять інформацію про об'єкти ПКС, можна виділити дві групи:

- туристичні карти, що відображають об'єкти спадщини;
- спеціалізовані карти спадщини (інвентаризаційні, оціночні, рекомендаційні, прогнозні).

Туристичні карти посідають одне з провідних місць серед картографічних видань і окремі об'єкти спадщини знайшли на них своє відображення. Для виявлення особливостей відображення об'єктів спадщини на картах туристичної тематики проведено аналіз виданих картографічних творів.

Серед видань туристичної тематики є карти, які досить повно відображають об'єкти природної та історико-культурної спадщини України (особливо національного рівня), як то «Україна. Туристична карта» (1:1 000 000, ДНВП «Картографія», 2001 р.); «Україна. Туристична карта» (1:1 250 000, ЗАТ «Інститут передових технологій», 2003 р.).

Проте стан регіонального картографування ПКС на сьогодні незадовільний. Наприклад, у Харківському регіоні можна виділити наступні проблеми:

1. Застарілість інформації. Існує ряд картографічних творів, які досить повно відображають об'єкти ПКС, але видані вони ще у 80-90-х рр. ХХ ст. «Атлас Харківської області» (1993 р.) містить карти «Природно-заповідний фонд», «Туристська карта» та «Охорона природи», масштабу 1:1 000 000, на яких позначені деякі з видів об'єктів спадщини. Довідник «Пам'ятники містобудування і архітектури Української РСР» (видавництво «Будівельник», 1983-1986 рр.), містить карту Харківської області (том 4, с. 93), на якій позначено 43 об'єкта містобудування та архітектури в 25 населених пунктах. На ній позначені споруди цивільної, воєнної, культової архітектури, а також споруди садово-паркового мистецтва.

2. Відсутність системного підходу. Аналіз виданих туристичних картографічних творів свідчить про відсутність уніфікації умовних позначень об'єктів спадщини, а серед способів відображення природних та історико-культурних об'єктів на туристичних картах переважає спосіб значків (різних за кольором, формою та розмірами).

3. Суб'єктивний підхід. На картах туристичної тематики відображають лише ті об'єкти спадщини, що на думку авторів є найбільш ат-

рактивними і заслуговують уваги туристів. Наявні картографічні твори не відображають умови формування природної та історико-культурної спадщини.

4. Невизначеність термінологічного апарату. У чинному законодавстві на цей час не знайшло свого відображення у повному розумінні поняття «природна та історико-культурна спадщина», відсутній комплексний підхід до її вивчення. Об'єкти спадщини підпорядковані різним органам влади, які здійснюють контроль лише за тими видами, що належать до сфери їх управління. Отже, відсутнє чітке розмежування об'єктів за видами. Внаслідок цього, окремі управління не володіють повною інформацією про загальний стан об'єктів природної та історико-культурної спадщини, розташованих на підконтрольній їм території.

Найбільш повно об'єкти ПКС Харківської області відображені на картах атласу «Харківська область. Географічний атлас» із серії «Моя мала Батьківщина» (вид-во «Мапа», 2003 р.) та «Туристичне намисто України» (ДНВП «Картографія», 2011 р.). На них подано цікаві в туристично-екскурсійному плані населені пункти, занесені до Списку історичних населених місць України, найвідоміші історико-культурні та архітектурні пам'ятки, археологічні пам'ятки, об'єкти природно-заповідного фонду, музеї та курорти, центри народних ремесел, місця історичних подій тощо.

Спеціалізовані карти спадщини як національного, так і регіонального рівнів – поки що рідке явище. Зокрема, існує карта «Пам'ятки культури України XV-XVIII століть» (ДНВП «Картографія», 2003) – навчальна карта з історії, яка відображає центри книгодрукування та літописання, пам'ятки архітектури та будівництва (собори, церкви; світська архітектура; оборонні вали, фортеці; найвизначніші монастирі) та у «Національному атласі України» є карти у розділі «Україна: загальна характеристика» (підрозділ «Культурна й природна спадщина»): «Історико-культурні пам'ятки загальнодержавного значення» (масштаб 1:8 000 000), «Історико-культурні заповідники та історичні населені місця» (масштаб 1:8 000 000) та «Пам'ятки природної спадщини загальнодержавного значення» (масштаб 1:5 000 000).

Серед спеціалізованих карт спадщини за функціональним типом переважають інвентаризаційні, що вказують лише місцезнаходження об'єктів. Такі карти не завжди стають у нагоді туристам через ряд причин:

- не відображають потрібну туристам інформацію про інфраструктуру, транспортну доступність;

- не всі відображені на картах об'єкти спадщини є туристично привабливими, багато з них перебувають у зруйнованому стані;

- додаткова інформація має не туристсько-довідковий характер, а корисна лише фахівцям в галузі охорони спадщини (охоронні номери об'єктів, наявність зон охорони, дата занесення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України тощо).

Тому для задоволення потреб туристів, яких цікавлять об'єкти природної та історико-культурної спадщини, стають у нагоді спеціалізовані рекомендаційні карти ПКС. Вони призначені для практичного використання в туристській та екскурсійній діяльності. Зміст таких карт дозволяє користувачу вибрати оптимальний маршрут огляду територій та об'єктів ПКС. Відомо, що туристична привабливість території базується не тільки на наявних природних та історико-культурних об'єктах спадщини, а враховує оптимальне поєднання безлічі факторів: фізико-географічні особливості території, транспортну доступність, попит туристів тощо.

Вивчення попереднього досвіду створення картографічних творів спадщини показало, що доцільним є створення регіонального атласу природної та історико-культурної спадщини, який би включав спеціалізовані карти спадщини усіх типів (інвентаризаційні, оціночні, рекомендаційні, прогнозні). За результатами попередніх досліджень обґрунтовано доцільність створення тематичного атласу природної та історико-культурної спадщини Харківської області, запропоновано зміст розділів атласу й перелік карт.

Один з розділів атласу природної та історико-культурної спадщини Харківської області присвячений використанню об'єктів спадщини (зокрема як туристичних).

Атлас містить карту «Туристсько-рекреаційний потенціал» (масштаб 1 : 1 500 000), на якій відображені рекомендовані об'єкти туристсько-краєзнавчих екскурсійних маршрутів, визначні краєзнавчі, географічні, етнографічні та історичні об'єкти туристсько-краєзнавчих маршрутів та рекреаційні зони Харківської області (рис. 1).

При побудові структури атласу до уваги бралися: складність і багатогранність об'єкта картографування та необхідність забезпечення зручності в користуванні атласом у різних пізнавальних та практичних ситуаціях. Використання карт атласу значно полегшить проведення як самостійних, так і організованих туристично-краєзнавчих досліджень. Користувачі зможуть швидко отримати наочну інформацію про

спадщину Харківської області, спланувати екскурсії, дізнатися про природу, історію, господарство і культурне життя регіону.

Розроблена методика і технологія проектування картографічних творів спадщини надасть можливість створювати туристичні та природоохоронні карти більш якісними за повнотою та

достовірністю змісту, збільшити асортимент тематичних карт. Методика створення комплексного атласу природної та історико-культурної спадщини Харківської області може використовуватись при проектуванні комплексних атласів даної тематики інших регіонів України.

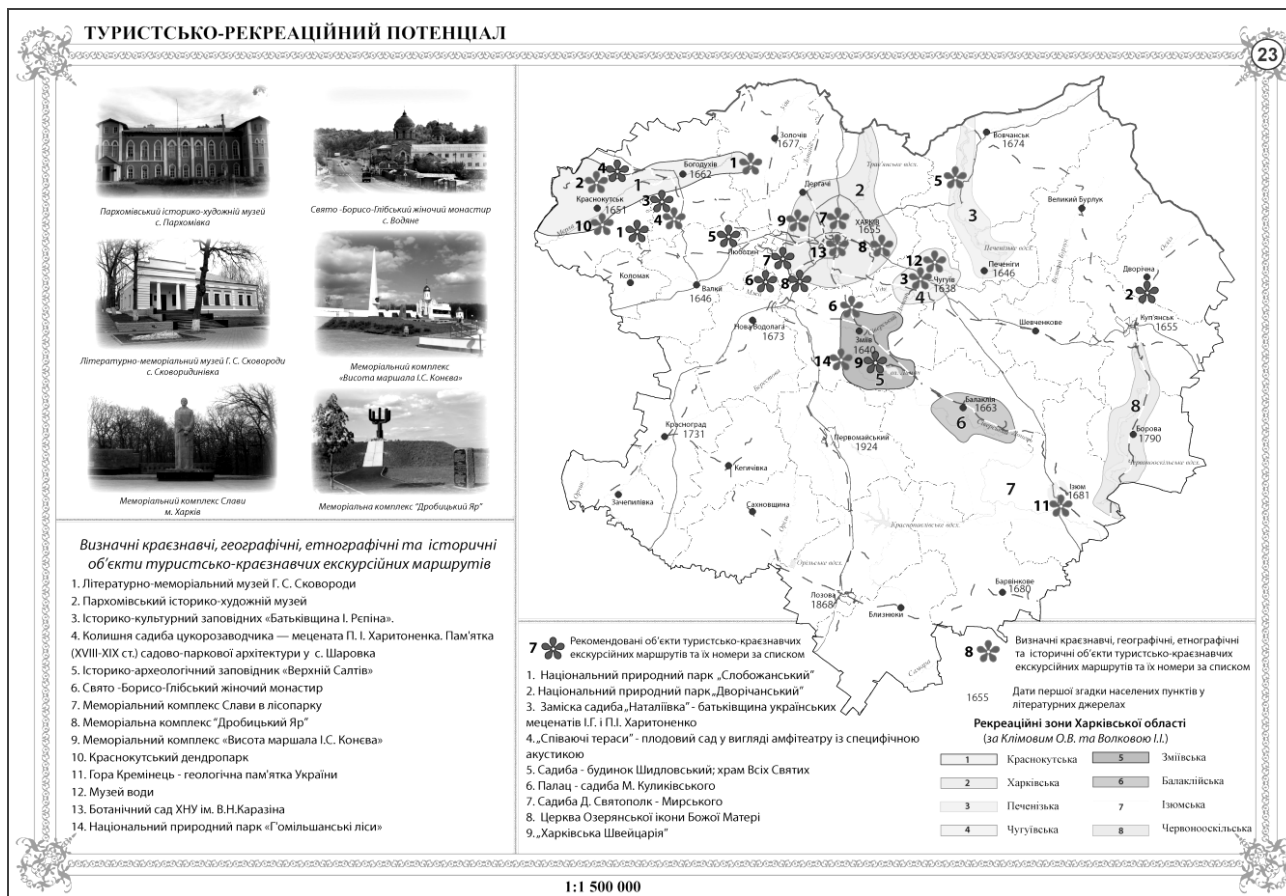

Рис. 1. Карта «Туристсько-рекреаційний потенціал» масштабу 1 : 1 500 000 (масштаб зменшено)

Таким чином, у регіональній системі картографічних творів ПКС реалізовані наступні функції:

- інформаційна: картографічні твори ПКС передають інформацію про місцезонавання, стан, властивості об'єктів ПКС під час ознайомлення з місцевістю, проведення подорожей або екскурсій; відображають різні напрямки охорони, збереження і використання спадщини в регіоні; є основою для створення інших творів з метою інформаційного забезпечення відповідних владних структур різного регіонального рівня;

- пізнавальна: регіональна система картографічних творів ПКС сприятиме розвитку туризму в регіоні, буде у нагоді всім, хто цікавиться культурою та спадщиною своєї Батьківщини (краєзнавцям, туристам, працівникам науки і культури, владним структурам);

- системна: узагальнення і систематизація знань про ПКС регіону;

- навчальна: через використання картографічних творів ПКС здійснюється отримання нових знань про спадщину регіону при викладанні спецкурсів туристичного, краєзнавчого або картографічного блоків.

Висновки. Висвітлено необхідність і можливості застосування картографічних творів спадщини у межах виконання регіональної програми розвитку туризму для вирішення проблем, які сьогодні не дають змоги повною мірою реалізувати значний потенціал регіону.

Виявлено, що створення регіональних картографічних творів ПКС повинно базуватися на підходах та методах традиційної картографії, а також широко застосовувати геоінформаційні технології та можливості комп'ютерної картографії.

Література

1. Бейдик О. О. Картографування та критерії класифікації суспільно-історичних рекреаційно-туристських ресурсів [Текст] / О. О. Бейдик // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії : зб. наук. праць. – Харків, 2001. – Вип. 2. – С. 164–171.
2. Герасименко, Т. И. Всемирное и национальное культурное наследие региона как основа развития историко-культурного туризма [Текст] / Т. И. Герасименко, И. Ю. Гладкий // Туризм и культурное наследие : межвуз. сб. науч. тр. – Саратов : Изд-во Сарат. ун-та, 2006. – Вып. 3. – С. 133–138.
3. Культурное наследие России и туризм [Текст] : монография / Под. ред. Ю. А. Веденина. – М. : Институт Наследия, 2005. – 172 с.
4. Нефедова О. В. Туризм и культурное наследие: проблемы взаимодействия [Текст] / О. В. Нефедова // Глобализация и туризм: проблемы взаимодействия: Материалы международной научной конференции. – Саратов, 2009. – С. 85–92.
5. Пересадько В. А. Програма регіонального картографування природної та історико-культурної спадщини [Текст] / В. А. Пересадько, Ю. І. Прасул, К. В. Шпурік, О. В. Шпурік // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії : збірник наукових праць. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. – Вип. 14. – С. 74–77.
6. Поливач К. А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України [Текст] : монографія / К. А. Поливач. – К. : Ін-т географії, 2012. – 208 с.
7. Прасул Ю. І. Наукові основи системного картографування регіонів України для потреб туризму (на прикладі Харківської області) [Текст] / Ю. І. Прасул. Автореф. дис. канд. геогр. наук: 11.00.12. – ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – К., 2004. – 20 с.
8. Про затвердження Програми розвитку культури і туризму Харківської області на 2014-2018 роки : Рішення Харківської обласної ради від 29.08.13 р., № 789-VI.
9. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року [Текст] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 р. № 638-р // Офіційний вісник України. – 2013. – № 68. – С. 224. – Ст. 2496.

УДК 551.582:551.506.8 (477.54)

Б.О. Шуліка, аспірант,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ВИВЧЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ПРОГНОЗУВАННЯ ПОГОДНИХ ЯВИЩ В ЛОКАЛЬНОМУ ПРИРОДНОМУ СЕРЕДОВИЩІ (НА ПРИКЛАДІ СЕЛИЩА ВИСОКИЙ)

У статті проаналізовано результати тривалих спостережень за зміною погодних умов та використання цих даних для складання прогнозів (короткострокових, довгострокових і надстрокових). Вирощування винограду (і теплолюбних культур) в районі Великого Харкова, до якого відноситься і сел. Високий, вимагає прогнозування на основі ведення метеорологічних спостережень з подальшою перевіркою результатів. Автор зазвичай використовує загальні прогнози та порівнює їх із даними власних спостережень.

Ключові слова: прогнозування, заморозки, виноград, погодно-кліматичні умови.

Б.А. Шуліка. ИЗУЧЕНИЕ ВОЗМОЖНОСТЕЙ ПРОГНОЗИРОВАНИЯ ПОГОДНЫХ ЯВЛЕНИЙ В ЛОКАЛЬНОЙ ПРИРОДНОЙ СРЕДЕ (НА ПРИМЕРЕ ПОСЁЛКА ВЫСОКИЙ). В статье проанализированы результаты длительных наблюдений за изменением погодных условий и использования этих данных для составления прогнозов (краткосрочных, долгосрочных и сверхсрочных). Выращивание винограда (и теплолюбивых культур) в районе Большого Харькова, к которому относится и пос. Високий, требует прогнозирования на основе ведения метеорологических наблюдений с последующей проверкой результатов. Автор обычно использует общие прогнозы и сравнивает их с данными собственных наблюдений.

Ключевые слова: прогнозирование, заморозки, виноград, погодно-климатические условия.

Вступ. Інтереси практичного вирощування теплолюбних культур у Харківському регіоні вимагають ведення постійних спостережень розвитку погодно-кліматичних явищ та висувають задачу їх прогнозування. Прогноз погоди – це науково обґрунтоване припущення про майбутній стан погоди у тому чи іншому пункті або районі. При складанні прогнозів погоди метеорологи спираються на закономірність фізичних процесів в атмосфері. Задачу прогнозування погоди для певної місцевості можливо успішно вирішити, особливо якщо поєднати методи агрокліматичних (метеорологічних) та фенологічних досліджень. Однією з найважливіших проблем агрометеорології є вивчення впливу

метеорологічних умов на розвиток сільськогосподарських культур та надання практичних рекомендацій.

Вихідні передумови. Можливість прогнозів погоди обґрунтував у ХІХ ст. директор Паризької астрономічної обсерваторії У. Левер'є. Він вивчив, наніс на карту і проаналізував погодні умови, що склалися напередодні відомої Балаклавської бурі, яка 14 листопада 1854 року потопила 30 кораблів англо-французького флоту під час Кримської війни. Виявилось, що буря була не місцевою, а виникла на південному заході Чорного моря і поширилася до берегів Криму. Отже, її можна було передбачити. Осмислення цієї події дало поштовх для ство-